

Darja Mazi-Leskovar
Maribor

AMERIŠKA MLADINSKA PROZA OD TRIDESETIH LET DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

V dvajsetih letih je ameriška mladinska književnost prevzela vodilno vlogo v svetovni mladinski književnosti, a šele v tridesetih letih se je osvobodila močnih vplivov devetnajstega stoletja in zaživela z novo močjo. Uveljavili so se novi avtorji, že priznani pisci pa so v umetniškem izrazu pričeli iskati nove poti. Prozna književnost se je tako pomladila in obogatila.

Knjižna ponudba za mlade bralce se je razširila tudi z neliterarnimi besedili. Strokovnjaki z različnih področij, predvsem naravoslovci, so pisali dela, ki naj bi otrokom in mladostnikom razširila obzorje ter jih navdušila za znanost in raziskovanje. Nekateri pisci, kot na primer astronom W. Maxwell Reed, ki je 1930 izdal knjigo *The Earth for Sam*, so celo uspeli združiti leposlovno pisanje s pravo mero strokovne informacije.

Če predstavlja izobraževalna knjiga popolno novost na knjižnem trgu, pa tega ne bi mogli reči o biografiji, kateri je že v 19. stoletju utrl pot Parson Weems. V tridesetih letih postajajo predstavitve znanih osebnosti iz ameriške zgodovine vedno bolj privlačno branje za širši krog mladih bralcev. Na razmah zanimanja tako za dela z naravoslovno-izobraževalno vsebino kot za biografije je med drugim vplivalo tudi dejstvo, da je v tem času večina držav v ZDA uvedla obvezno šolanje do šestnajstega leta, kar se je odražalo tudi v povpraševanju po novih vsebinah, ki so ustrezale starejšim šoloobveznim dijakom.

Trideseta leta so potrdila tudi pomen likovne umetnosti za mladinsko književnost. Ilustratorji, ki so bogatili besedno sporočilo, namenjeno neodraslemu bralcu, so leta 1938 dočakali svoje veliko priznanje, The Caldecott medal. Slednje je postalo predvsem nova spodbuda za slikanico, tedaj najmlajši žanr mladinske književnosti. Vendar pa so tudi v prozi za starejše otroke zavzemali posebno mesto tisti avtorji, ki so sami oblikovali tako slikovni kot tekstovni del svojih knjig.

Med ustvarjalci, ki so se v tem obdobju uveljavili kot mladinski pisatelji in ilustratorji, izstopa **Theodor Seus Geisel** (1904–1991). V svojem dolgem in uspešnem ustvarjalnem obdobju je delal za vse medije. Že kot novinar je pisal pod psevdonimom **dr. Seus**, kot mladinski pisatelj pa je objavljal tudi kot **Theo Le Sieg** in **Rosetta Stone**.

Danes je umetnikovo ime neločljivo povezano z deli, ob katerih naj bi se otroci naučili samostojnega branja: z »beginner books«. V *And Think that I Saw It on Mulberry Street* (1937) je objavil zgodbice polne humorja, ki jih deček pripoveduje

potem, ko mu je oče naročil, naj budno pazi, kaj se dogaja »na svetu«. Pisatelj je pospremil tekst s svojimi ilustracijami in tako ustvaril celoto, ki je bila dolga desetletja priljubljeno branje za mlajše otroke. Tudi njegove kasnejše stvaritve, kot *The Cat in the Hat* (1957), so doživele navdušen sprejem. Dr. Seus je postal slaven predvsem zaradi bogastva domišljjskega sveta, v katerem kraljujeta humor in nesmisel.

Med avtorje najboljših mladinskih del z zgodovinsko tematiko se uvršča pisateljica **Laura Ingalls Wilder** (1867–1957), ki je v tridesetih letih zaslovela z deli, ki sestavljajo *Little House Series*. V devetih knjigah je opisala novejšo ameriško zgodovino – pionirsko življenje v sedemdesetih in osemdesetih letih devetnajstega stoletja – tako, kot jo je sama doživljala. Spomine na odraščanje deklic v družini Ingalls je prepletala z opisi odraščanja dečkov v družini Wilder. V prvi knjigi, *Little House in the Big Woods* (1932), je glavna junakinja Laura petletna deklica, v zadnjih treh delih – *Little Town on the Prairie*, *These Happy Golden Years* in *The First Four Years* – pa je že učiteljica, žena in mati.

Wilderjeva je ob tem, ko je zapisovala spomine na topel dom in družinsko srečo, opisovala tudi težave in lepote pionirskega življenja. V knjigi *Farmer Boy* (1933) je tako vzporejala brezskrbno življenje bogatih kmetov na vzhodu z negotovim bojem pionirjev, ki so se pomikali proti zahodu. Vendar pa ne glede na to, kje si je družina Ingalls postavila novi dom, v divjini Kansasa, kot opisuje knjiga *Little House on the Prairie* (1935), ali v Dakoti, o čemer pripoveduje delo *By the Shores of Silver Lake* (1939), je s pogumom in medsoseseško solidarnostjo uspela premagati raznovrstne težave in z zaupanjem zreti v prihodnost.

Pisateljica je s svojim opusom tako obogatila mladinsko prozo, da so 1954 po njej imenovali največje ameriško priznanje, ki ga za svoj življenjski prispevek k mladinski književnosti lahko prejme ameriški literat ali ilustrator: nagrado Laure Ingalls Wilder. Prva nagrajenka je bila pisateljica sama.

Tudi **Carol Ryrie Brink** (1895–1981) je z uspešnico *Caddie Woodlawn* (1935) popeljala bralce v zgodovino, v čas državljanske vojne. Podnaslov »a frontier story« umesti pripoved na zahod, kjer pionirji še vedno živijo na robu civilizacije, toda delo je predvsem pripoved o odraščanju. Enajstletna Caddie se sooči z dejstvom, da bo kot deklica morala opustiti velik del svojih navad in pozabiti na nekatera izmed svojih pričakovanj. A vsem pretresom navkljub junakinja ostane to, kar je bila – pogumno in iznajdljivo mlado dekle, prava pionirka.

Junakinje **Ruth Sawyer** (1880–1970) pa odraščajo v mestu. Pisateljica je v delu *Roller Skates* (1936) ustvarila lik deklice Lucinde, ki zaradi odsotnosti staršev lahko celo leto posveti spoznavanju svojega mesta, New Yorka. Kamor koli jo zapeljejo kotalke, povsod prinaša dobro voljo in veselje do življenja.

Ruth Sawyer se je posvečala tudi zbiranju ljudskih zgodb in pripovedk ter jih proučevala kot umetniške stvaritve, izredno dragocene za mladino. V knjigi *The Long Christmas* (1941) je objavila enajst zgodb, ki jih v božičnem času pripovedujejo posamezni evropski narodi, od finskih ciganov in Ircev do Špancev in Francozov.

Marjorie Kinnan Rawlings (1896–1953) je v romanu *The Yearling* (1938), namenjenem odraslim bralcem, pripovedovala o odraščanju Jodyja Baxterja. Junak, ki je pritegnil predvsem mlade bralce, živi na osamljeni kmetiji v gozdnatem predelu Floride. Kljub temu, da se naveže na malega srnjačka, se mora od njega posloviti, ker nanasitna žival ogroža preživetje cele družine. Boleča ločitev je le ena izmed žalosti, ki jih fant okuša v času, ko odrašča v moža.

Vsestranska umetnica, pisateljica, pesnica, likovnica, ustvarjalka za odrasle in mladino, **Rachel Field** (1894–1967), je za mlade bralce napisala tri pripovedna dela: *Hitty, Her First Hundred Years* (1929), *Calico Bush* (1931) in *Hepatica Hawks* (1932). *Hitty* živo prikaže razgibano stoletno ameriško zgodovino, kakor jo je doživela igrarica – lesena punčka, ki so jo našli v New Yorku. Kljub temu, da junakinja pristane v starinarnici, je pred njo še cela vrsta let.

Knjiga *Calico Bush* popelje bralce v preteklost pokrajine Maine. Pripoveduje, kaj vse je doživela dvanajstletna deklica francoske narodnosti, ko je sredi osemnajstega stoletja služila pri ameriški družini. Delo odlikujejo stilna dovršenost ter opisi narave.

Pripoved *Hepatica Hawks* se odvija v devetnajstem stoletju. Glavna junakinja, petnajstletna hčerka »velikana« iz potujočega cirkusa, se zaradi svoje izredne višine lahko druži le s člani cirkuške družine. Pisateljica, ki se je s pretanjenim čutom živela v *Hepatico*, je uspela pokazati, kako se za mogočno zunanostjo lahko skriva krhka in ranljiva deklica.

Elizabeth Coatsworth (1893–1986) je ustvarila več kot 90 del za mladino. Za zgodbo *The Cat Who Went to Heaven* (1930) je prejela Newberyjevo priznanje, med bralci pa se je uveljavila predvsem s knjigami o deklici Sally. V prvem od petih del, *Away Goes Sally* (1934), opisuje dolgo potovanje velike družine, ki se seli iz Massachusettsa proti severu v državo Maine. Pripoved, ki temelji na zgodovinskih virih, dopolnjujejo verzi, v katerih avtorica opeva lepoto pokrajine. V nadaljnjih pripovedih, kot v *Five Bushel Farm* (1939), Sally odrašča, družina zamenja dom na kolesih za zidano hišo in se dokončno ustali.

Pripoved *Here I Stay* (1938) je bila napisana za odrasle, a so jo dekleta sprejela za svojo. Junakinja, dekle z začetka devetnajstega stoletja, se odloči, da bo ostala na zemlji, ki jo je obdeloval njen pokojni oče, četudi bodo vsi ostali vaščani šli iskat nov kraj, da bi si ustvarili novo naselbino. Delo *The Fair American* (1940) pa pripoveduje o mladeniču, ki je v času francoske revolucije našel zavetje v svobodni Ameriki. Coatsworthova je poudarila pomen demokratičnih in svobodnih Združenih držav Amerike, kar je bilo v času izida knjige, tik preden se je razplamtela druga svetovna vojna, še posebej odmevno.

Elizabeth Enright (1909–1968) je v delu *Thimble Summer* (1938) opisala življenje otrok na kmetiji, kjer je odraščanje lepo in zabavno. Čeprav pripoved, ki temelji na spominih na pisateljico lastno mladost, mojstrsko prikazuje otroške značaje, se je pisateljica uveljavila šele s knjigami, v katerih je oblikovala družinsko kroniko, ki se razteza od časa neposredno pred drugo svetovno vojno do konca štiridesetih let. Prvo delo, *The Saturdays* (1941), predstavi sodobno družino s štirimi otroki. Pisateljica je ustvarila domiselne mlade junake, željne svobode in samostojnosti, ki se znajdejo kjerkoli pač so – na deželi, ali v velemestu. Pripovedi vnašajo tematske novosti, saj vsebujejo številne motive, ki so vezani na velemesto kot kulturno središče.

Eleanor Estes (1906–1988) je v treh knjigah, *The Moffats* (1941), *The Middle Moffats* (1942) in *Rufus Moffats* (1943), opisala lepoto odraščanja v manjšem mestu. Štirje junaki, bratje in sestre, predstavljajo štiri svetove: so pravi posamezniki, razvijajo se različno – vsakdo v skladu s svojo naravo – a vsi uživajo brezskrbno mladost v kraju, kjer so jim ljudje naklonjeni in kjer se vedno dogaja kaj zanimivega.

Pisateljica je s svojimi deli opozorila tudi na manj lepe strani odraščanja. Pisala je o revščini in o otrocih, ki so prikrajšani in prizadeti zaradi odnosov, ki se vzpo-

stavijo med njimi in vrstniki. Tako v pripovedi *The Hundred Dresses* (1944) otroci brijejo norca iz Wande – pa ne zato, ker bi v tem uživali, ampak preprosto zato, ker to počno tudi drugi. Nekateri med njimi se končno zavejo, da s tem ne delajo krivice le ubogi deklici, temveč tudi sami sebi. Knjiga je kljub navidezno preprosti zgodbi mnogo več kot povabilo k strpnosti, je poziv k pozitivnemu sprejemanju drugačnega.

Esther Forbes (1891–1967) je napisala delo *John Tremain* (1943), ki je imelo izjemen vpliv na mladinsko zgodovinsko prozo prav do sedemdesetih let. Pisateljica je zgodbo zgradila na resničnih dogodkih iz časa ameriške osvobodilne vojne, a v središču dogajanja niso pretekla zgodovinska dejstva, temveč njihov vpliv na življenje mladega junaka.

Štirinajstletnik se sooči z vojno vihro in čeprav jo spremlja bolj od daleč, se ves preda idealom borcev; ob bolečih izkušnjah dozori in ob koncu pripovedi je, kljub svojim šestnajstim letom, že skoraj mož. Z Newberyjevo medaljo nagrajeno delo pripoveduje predvsem o človekovi naravi, o prizadevanju čisto običajnih malih ljudi, ki doprineejo svoj delež k oblikovanju zgodovine, kljub temu, da sami niso »zapisani« vanjo.

Doris Gates (1901–1987) je v delu *Blue Willow* (1940) spregovorila o otrocih sezonskih delavcev, ki so si najbolj želeli, da bi se lahko ustalili, se navezali na »svoj« kraj in si tam našli prijatelje. Janey se je ob neprestanih selitvah uspelo spoprijateljiti le z deklico špansko-ameriškega rodu, kateri zaupa, da z največjo skrbjo hrani lesen krožnik – spomin na njen pravi dom. Sanjari, da bo nekoč v njenem bodočem, stalnem domu imel častno mesto. Tudi v delu *Sensible Kate* (1943) je glavna junakinja deklica. Kate se uveljavlja z lepim odnosom do soljudi in s prijetnim značajem.

Ime pisateljice **Lois Lenski** (1893–1974) je povezano s pojmom »regional fiction«, saj je najprej sistematično proučevala življenje otrok v različnih ameriških pokrajinah in se šele potem lotila pisateljavanja.

Za svojo prvo knjigo, *Bayou Suzette* (1943), si je izbrala Louisiano; *Strawberry Girl* (1945), za katero je prejela Newbery priznanje, se dogaja na Floridi. Vsa dela Lois Lenski so bila izredno priljubljena, kar med drugim priča, da so mladi bralci v času zaostrovanja socialnoekonomskih odnosov želeli izvedeti čimveč o položaju svojih vrstnikov v različnih državah ZDA.

Sperry Armstrong (1897–1976), pisatelj in ilustrator, je zaslovel z romanom *Call it Courage* (1940), za katerega je prejel Newberyjevo priznanje. Pustolovska zgodba o dečku, ki se odloči, da bo v spremstvu svojega psa in galeba odveslal na daljni otok, je pripoved o zorenju. Fant hoče premagati strah pred morjem, v boju z divjimi živalmi in ljudožerci pa si dokaže, da bi se celo sam zmozel prebijati skozi življenje. Poln samozavesti se vrne v domač zaliv.

Cornelia Meigs (1884–1973) je v tridesetih letih napisala biografijo *Invincible Louisa* (1933). Knjiga v umetniško dovršeni obliki podaja življenjepis Louise May Alcott. Pisateljica je tako razširila krog svojega pisanja, saj je ustvarila celo vrsto različnih pripovednih del, ki se razlikujejo tako glede tematike kot kraja in časa dogajanja.

Genevieve Foster (1902) je napisala več biografij. Že ob prvi, *George Washington's World* (1941), v kateri je predstavila tudi predsednikove sodobnike, ki so z njim sooblikovali zgodovinsko dogajanje, je bilo očitno, da je bralcem ponudila kompleksno podobo časa svojih junakov, saj se ni omejila le na prikaz življenjepisa

velikega državnika. Delo je pritegnilo mlade in starejše bralce, zato je avtorica tudi svoje kasnejše biografije napisala tako, da je izbrano osebnost prikazala v zgodovinskem kontekstu (*Abraham Lincoln's World*, 1944).

Summary

AMERICAN CHILDREN'S PROSE FROM THE THIRTIES TO THE END OF THE SECOND WORLD WAR

If in the twenties the American children's literature took a leading role on the world scale, it was only in the thirties that it managed to liberate itself from too strong nineteenth century influence. New authors established themselves and the reading for non-adult readers started including non-fictional works. With the Caldecott medal (1938) award the illustration got its tribute and the authors who were also artists, as **Theodor Seus Geisel**, gained in popularity. The contribution of **Laura Ingalls Wilder's Little House Series** was estimated of crucial importance and it thus led to the administration of the Laura Ingalls Wilder Award (1954).

Among the other writers whose books were appreciated by the critics as well as by the young readers, some placed their stories in the historic past, the others in the almost contemporary world. The first group is represented by **Rachel Field** (*Hitty, Her First Hundred Years*, 1929), **Elizabeth Coatsworth** (*Away Goes Sally*, 1934) **Carol Ryrie Brink** (*Caddie Woodlawn*, 1935), and **Ester Forbes** whose novel *John Tremain* (1943) had a considerable impact on the historical fiction for non-adults till the seventies. The most successful authors who have chosen a more or less modern setting are **Ruth Sawyer** (*Roller Skates*, 1936), **Doris Gates** (*Blue Willow*, 1940), **Eleanor Estes** (*The Moffats*, 1941), **Elizabeth Enright** (*The Saturdays*, 1941) and **Lois Lenski** (*Strawberry Girl*, 1945). The period is characterized also by biographical fiction which undoubtedly contributed to the popularity of the genre in general, not just among the readers of children's literature.

Translated by *Darja Mazi-Leskovar*